JOHANNA BRUCKER (1917–2002). O SUTĂ DE ANI DE LA NAȘTERE

ȘTEFĂNIȚA-MIHAELA UNGUREANU

Johanna Brucker (1917–2002). Hundert Jahre seit ihrer Geburt

(*Zusammenfassung*)[*]

Der folgende Beitrag ist eine Würdigung einer weniger bekannten deutschsprachigen Schriftstellerin, die aber eine reiche literarische Tätigkeit ausübte. Johanna Brucker kam während der Flucht ihrer Bukowiner Eltern im März 1917 in Prag zur Welt. Sie besuchte das Gymnasium und die Hochschule in Czernowitz und studierte Germanistik, Romanistik und Kunstgeschichte. 1940, als die russischen Truppen den nördlichen Teil der Bukowina besetzten, folgte für sie und ihrer Familie die Umsiedlung. Es war eine schwierige Zeit für die junge Autorin, die ihren künftigen Werdegang stark geprägt hat. Sie liess sich in Wien nieder, wo sie ihr Studium abschliess und 1949 den Dr. phil. erwarb.

Sie schrieb Gedichte und Prosa. 1973 erschien ihr erster Gedichteband, *Wo ist das Land?* (mit den Zyklen *Unvergessene Heimat*, *Grosstadtimpressionen*, *Der Jahresreigen* und *Stilles Leuchten*) und 1990 ein zweiter, mit dem Titel... *schaut dir ein Geheimnis Gottes entgegen*. Andere Gedichte veröffentlichte sie in verschiedenen Zeitungen und Anthologien.

Von Johanna Brucker sind folgende Bände weiter erschienen: *Heimat, ich bin dir so nah* (1977), *Das Geheimnis und der Sonnenhut* und *Auf Herbergssuche* (Ende 1994). Der letzte ist ein umfangreicher Erzählband, der sich auf die eigenen Erfahrungen der Verfasserin in den schwierigen Kriegs- und Nachkriegsjahren bezieht.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: Johanna Brucker, Bukowina, Umsiedlung, Krieg, Nachkriegszeit, Lyrik, Prosa.

Despre peisajul cultural extrem de variat din Bucovina și despre rolul limbii germane ca liant al unei populații multietnice s-a scris deja foarte mult. Literatura de limbă germană din Bucovina a devenit cunoscută datorită unor reprezentanți consacrați, ale căror creații s-au bucurat și se bucură de recunoaștere la nivelul literaturii europene și nu numai. Amintim doar câteva nume: Karl Emil Franzos, Yuri Fedkowicz, Adolf Simiginowicz-Staufe, Franz Porubski, E. R. Neubauer,

[*] Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

Analele Bucovinei, **XXV**, *1* (50), p. 63–70, Rădăuți – București, 2018

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

R. F. Kaindl, Adolf Klug, H. Kipper, Alfred Margul-Sperber etc. La acestea se adaugă şi numele multor scriitoare de limbă germană (Rose Ausländer, Lola Laufersweiler-Wotta, Lidia Semaka, Marianne Vincent), căci, în Bucovina, femeile care scriau proză sau versuri nu erau o raritate. Irma Bornemann, într-un articol publicat în periodicul „Der Südosdeutsche", referindu-se la nivelul de emancipare culturală al femeilor din această provincie, spunea următoarele: „Iubită în familie, respectată în societate, ea (femeia – n.n. – St.M.U.) participa activ la viaţa spiritual-culturală. Asumându-şi misiuni caritabile, sociale şi religioase, femeile făceau parte din trupe de teatru, cluburi de lectură şi asociaţii muzicale. (…) Îşi exprimau sentimentele şi trăirile prin încercări poetice dintre cele mai diverse, dar care au rămas, în cea mai mare parte, în manuscrise citite în cercurile de prieteni"[1].

În anul 1939, Alfred Klug publică un volum de poezii intitulat *Bukowiner Dichterbuch* [Cartea poeţilor bucovineni], cu sprijinul generos al redactorului-şef, de la acea vreme, al periodicului „Deutsche Tagespost", Bruno Skrehunetz-Hillebrand. În acest volum, pe lângă 26 de nume de bărbaţi, găsim şi 12 femei, autoare foarte puţin cunoscute, între care le menţionăm pe Helene Peyerfeld-Czechowski, Berta Brodner, Edith Bucher, Erna Gatkiewicz, Gisela Geissler, Margarete Ringhofer, Luise Philipowitsch, Irene Sobotkiewicz[2].

În rândul acestora se înscrie şi Johanna Brucker. Strămoşii autoarei erau originari din Trier şi din Viena. S-au stabilit în Bucovina, în timpul domniei lui Josef al II-lea, ca şi alţi colonişti, ca agricultori. În anul 1917, pe fondul evenimentelor Primului Război Mondial, părinţii scriitoarei se refugiază la Praga. În acelaşi an se naşte şi Johanna Brucker. În 1918, familia se reîntoarce la Cernăuţi. Johanna urmează cursurile gimnaziului local şi apoi pe cele ale universităţii, devenită, între timp, românească. Studiază germanistică, romanistică şi istoria artei. Izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial o obligă să-şi întrerupă studiile şi să ia calea refugiului. Urmează anii petrecuţi în lagărele pentru refugiaţi, în condiţii mizere. Anul 1949 o găseşte la Viena, oraşul străbunicului ei, unde îşi reia studiile şi obţine şi titlul de doctor în filologie. Se confruntă cu greutăţile perioadei postbelice, financiare şi, mai ales, sufleteşti. Suferă din cauza pierderii oamenilor dragi şi a patriei, găsindu-şi consolare în poezie. Deşi preocupările ei în acest domeniu începuseră de foarte devreme, evită mult timp să le redea spaţiului public şi abia în 1973 scoate un volum de poezii. Acesta se numeşte *Wo ist das Land? Gedichte von Johanna Brucker*[3]

[1] Irma Bornemann, *Johanna Brucker, eine Dichterin aus dem Buchenland* [Johanna Brucker, o poetă din Ţara Fagilor], în „Der Südostdeutsche", anul 48, nr. 13, 1977, p. 9–10. În original: „Geliebt in der Familie, geachtet in ihrer Gesellschaft nahm sie lebhaften Anteil am geistig-kulturellen Leben. Über karitative, soziale und kirchliche Aufgaben hinaus waren Frauen bei Theatergruppen, in Lesezirkeln und musischen Vereinen zu finden. (…) Sie fassten Gefühle und Erlebnisse in unterschiedliche Gewänder der Poesie, meist blieben es im Freundeskreis vorgetragene Manuskripte".

[2] *Ibidem*.

[3] Pentru sumare date biografice, vezi şi Amy Colin, Adolf Kittner (Hrsg.), *Versunkene Dichtung der Bukowina*. *Eine Anthologie deutschsprachiger Lyrik*, München, Wilhelm Fink Verlag, 1994, p. 353; Ilona Slawinski, Joseph Strelka, *Glanz und Elend der Peripherie. 120 Jahre Universität Czernowitz*, Franz Lang Verlag, 1998, p. 163.

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

[Unde este țara? Poezii de Johanna Brucker] şi conține 140 de poezii, structurate în patru cicluri, cu titlurile: *Unvergessene Heimat* [Neuitata patrie], *Grosstadtimpressionen* [Impresii de metropolă], *Der Jahresreigen* [Hora anilor] și *Stilles Leuchten* [Strălucire mută][4].

În 1977, la împlinirea vârstei de 60 de ani şi la 27 de ani de la plecarea din Bucovina, cu sprijinul Asociației Germanilor Bucovineni, apare un al doilea volum, care conține şi 11 schițe în proză, intitulat *Heimat, ich bin dir so nah! Kindheit- und Jugenderinnerungen an die Bukowina. Gedichte und Prosa* [Patrie, sunt atât de aproape de tine! Amintiri despre Bucovina, din copilărie și din tinerețe. Poezie și proză][5].

Urmează alte volume de proză, şi anume *Prosa: Das Geheimnis* [Proză: Secretul] (1984), *Und immer wieder Hoffnung: Buchenlandtrilogie* [Iar și iar, speranța: trilogia Bucovinei] (München, 1984), *...schaut dir ein Geheimnis Gottes entgegen* [… te așteaptă o taină a lui Dumnezeu] (Augsburg, 1990). Johanna Brucker este și autoarea unei lucrări de disertație despre filosoful și scriitorul Dimitrie Cantemir[6], cu titlul *Demetrius Cantemir, sein Leben, sein Werk und seine Bedeutung* [Dimitrie Cantemir, viața sa, opera și importanța ei], apărută la Viena, în 1949[7].

Versurile și proza Johannei Brucker sunt pătrunse de iubirea și atașamentul față de meleagurile natale și de sentimentul de înrădăcinare în stilul de viață și peisajul bucovinean. „Melodia patriei”, îi scria unei prietene, „ne va însoți până la sfârșitul zilelor noastre; ferice de cel pe care aceasta nu-l mai împinge la disperare, ci poate să-i aducă mângâiere”[8]. Introvertită, tăcută, iubitoare de natură, Johanna Brucker a reușit să-și păstreze nealterată capacitatea de transfigurare, specifică romantismului, fapt care reiese din majoritatea poeziilor și povestirilor sale. De asemenea, o altă temă frecventă în creația sa este dificultatea adaptării la o nouă lume, ostilă și nesigură, alta decât cea a copilăriei și a adolescenței, pline de iubire şi ocrotire, petrecute în Bucovina, o lume în care „toate erau una”:

Peisaj la marginea orașului

Peisaj la marginea orașului
Aici, toate, încă, mai sunt una:
Om, pământ, aer, lumină
și plantă
și cerul deasupra lor.

Semințe de floarea-soarelui,
sparte între dinți […]
Și seara, când se întunecă,
E rândul dovleacului, galben-auriu,
să fie bucuria copiilor.

[4] Irma Bornemann, *op. cit*., p. 9–10.
[5] Johanna Brucker, *Heimat, ich bin dir so nah!*, Nürnberg, Preussler-Verlag, 1977.
[6] Amy Colin, Alfred Kittner, *op. cit.*, p. 353.
[7] Vezi: http://cantemir.asm.md/dimitrie/bibliografie (accesat la 19.10.2017).
[8] Paula Tiefenthaler, *Johanna Brucker zum 70. Geburtstag*, în „Der Südostdeutsche”, anul 38, nr. 3, 1987, p. 5. În original: „Die Melodie der Heimat wird uns bis ans Ende unserer Tage begleiten, und wohl dem, den sie nicht mehr zur Verzweiflung treibt, sondern den sie trösten kann”.

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

Aici, toate, încă, mai sunt una,
O singură, mare viaţă,
creată şi rânduită
de o mână divină.
Această taină sălăşluieşte adânc, chiar
şi în inimile neştiutoare,
şi străluceşte în ochii
oamenilor,
ba chiar şi ai copiilor.
Secara şi grâul pentru pâinea de zi cu zi
aparţin ogorului întins şi au umplut
de mult hambarele. […]
O, timp de neuitat!
Bucurii de copil la marginea oraşului.
Un foc mic,
cartofi, proaspăt scoşi din pământ,
cu mâinile goale, […]
Cu ochi, nas şi gură,
luminate dinăuntru,
cu râsete şi chicote şi veselie
fără sfârşit […]
O, fericire a copilăriei,
trăită la margine de oraş,
unde toate, încă, mai sunt una:
om, pământ, aer, lumină
şi plantă
şi Calea Lactee, licărind deasupra
acestei armonii,
şi cocorii, care se întorc acasă…
O, lume de aur
A neuitatelor bucurii ale copilăriei!
Sufletul nu bănuia încă
ce este toamna.

Spre sfârşitul anului 1994, apare volumul de amintiri *Auf Herbergssuche. Erlebt und erzählt* [Căutarea unui adăpost. Trăită şi povestită][9], credem noi, cea mai importantă lucrare, datorită valorii autobiografice. În paginile sale, autoarea relatează despre experienţa strămutării în Reich, din anul 1940, precum şi despre anii care au urmat, în care, împreună cu familia ei, a încercat să-şi întemeieze un alt cămin, în Viena, fosta capitală a Monarhiei Habsburgice.

Cartea este dedicată mamei sale şi „tuturor femeilor, care, în greii ani din timpul şi de după război, cu inimi curajoase şi neînfricate au purtat povara acelor vremuri şi grija pentru familiile lor, şi cu mâini puternice, în ciuda slăbiciunii lor, şi-au plăsmuit o existenţă demnă”[10].

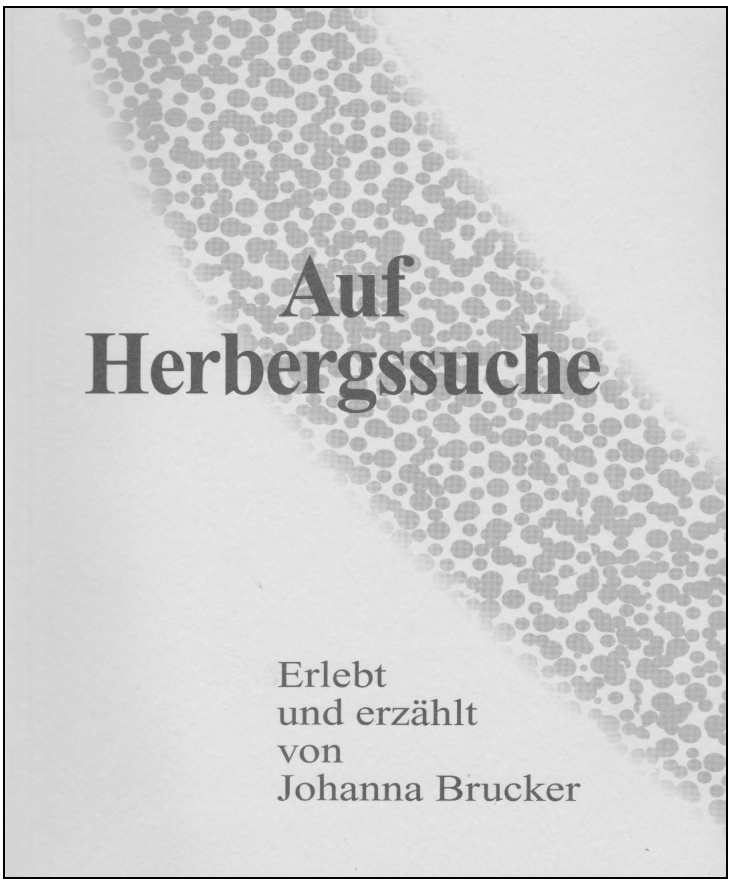
În *Cuvântul-înainte* al cărţii, Johanna Bruckner spune următoarele: „*Trăită şi povestită*, scrie pe pagina de titlu, şi aş vrea să accentuez, în mod deosebit, cuvântul «trăită». Într-adevăr, n-am căzut pradă tentaţiei de a critica şi analiza, respectiv condamna perioada descrisă, din perspectivă contemporană. Doar am povestit totul, aşa cum am trăit şi am simţit acel «odinioară». Am dorit să las cititorul să-şi formeze propria părere. Cei care, la rândul lor, au trăit acele vremuri, vor găsi unele lucruri comune, chiar dacă fiecare a trecut prin ele într-un anume mod, asupra căruia timpul, cu durele sale revendicări, îşi va fi pus amprenta. Cititorul mai tânăr

[9] Wilhelm Kosch (ed.) et al., *Deutsches Literaturlexikon. Das 20. Jahrhundert*, Band 4 (Braungart-Busta), DeGruyter, K. G. Saur Verlag, Zürich und München, 2003, p. 344.

[10] Johanna Brucker, *Auf Herbergssuche. Erlebt und erzählt*, Stuttgart, 1994, cu dedicaţia autoarei, pe pagina 3. În original: „Gewidmet meiner Mutter und allen Frauen, die in den schweren Jahren der Kriegs- und Nachkriegszeit die Lasten dieser Zeit und Sorge um ihre Familie mit mutigem und tapferem Herzen getragen und trotz ihrer Schwäche mit festen Händen zugepackt haben, um ihr ein lebenswertes Dasein zu gestalten”.

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

va cunoaşte un timp pe care – slavă Domnului! – nu va mai fi nevoit să-l trăiască, chiar dacă astăzi se întâmplă încă multe rele în lume. Cu siguranţă, „timpul său” are, şi el, problemele sale şi îl confruntă cu noi solicitări, dar, pentru el, va fi bine să afle ce au trăit bunicii şi părinţii. Aşadar, încep această carte cu dorinţa ca ea să stârnească interesul şi bătrânilor, şi tinerilor”.

Coperta volumului *Auf Herbergssuche. Erlebt und erzählt*, Stuttgart, Ende, 1994.
Sursa: Biblioteca Asociaţiei Germanilor Bucovineni, Institutul „Bukowina”, Augsburg.

Evenimentele şi trăirile sunt relatate cu acurateţe şi cu emoţie. Iată cum este prezentat episodul plecării din Cernăuţi şi prima noapte de călătorie spre Germania: „Această noapte din 16 spre 17 octombrie 1940 n-o vom uita niciodată. Era extrem de frig şi nu ştiu cum se simţeau ceilalţi, dar eu tremuram din toate încheieturile. Am părăsit meleagurile natale dimineaţa devreme, pe o ceaţă densă. O căruţă ne-a adus, cu tot cu bagaje, în staţia de cale ferată Volksgarten, din Cernăuţi. De atunci, şezuserăm pe băncile tari, de lemn, şi eram înţepeniţi din cauza nemişcării. Purtam

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

un pardesiu subțire și, deși aveam pe dedesubt o vestă împletită, frigul se cuibărea în corpul meu și îmi paraliza până și dureroasele sentimente legate de despărțirea de patrie. Dar cel mai rău era că, aproape neobservat și foarte încet, se strecura în ființa mea un alt sentiment. […] Era frica”[11].

Amintirile Johannei Brucker sunt consemnate până la mijlocul anilor ’50. După cum mărturisește în *Postfață*, a ales să facă acest lucru deoarece „în acești ani s-au pus bazele a tot ceea ce înseamnă viața noastră din punct de vedere economic, tehnic și cultural. Abia în ultimii ani s-a petrecut o schimbare de structură”[12].

Autoarea subliniază că dragostea pentru locul unde și-a petrecut anii cei mai frumoși n-a părăsit-o niciodată: „Când am scris cartea despre copilăria și tinerețea mea, doar amintirea meleagurilor natale mi-a adus alinare și m-a mișcat. […] În drumul de la un adăpost spre altul, resentimentele s-au aplanat, cred că am găsit pacea sufletească și, în cele din urmă, un loc pe care să-l numesc «acasă», dar «acasă», pentru mine, rămâne Bucovina, pe care o port în inimă”[13].

Se remarcă simplitatea și realismul cu care a reușit să treacă peste greutățile vieții, să facă pace cu trecutul, precum și seninătatea cu care privește în viitor:

„În încheiere, mai rămâne întrebarea ce pot eu să le spun oamenilor care au suferit, plecând de la ce am trăit eu, și să-i consolez? Aș putea să vă spun: spânzurați-vă sau împușcați-vă, deoarece această lume este și va rămâne rea, sau drogați-vă, și atunci veți putea, poate, trăi în lumea pe care ați visat-o, dar mai bine vă spun, să nu vă pierdeți răbdarea. Dacă oamenii vă tratează cu răutate, ieșiți în natură, mergeți pe un câmp sau într-o pădure și dacă, indiferent din ce motiv nu puteți face asta, gasiți-vă un locșor unde să vă puteți odihni și respira. Și încă un lucru: nu vă pierdeți speranța în bine, pe care Dumnezeu l-a pus totuși în om. Acesta nu are decât de ales.

[11] *Johanna Brucker. Aus der Bukowiner Familiengeschichte «Auf Herbergssuche»*, în Irma Bornemann, Rudolf Wagner (Hrsg.), *Mit Fluchtgepäck die Heimat verlassen… 50 Jahre seit der Umsiedlung der Buchenlanddeutschen*, Stuttgart – München, 1990, p. 63. În original: „Diese Nacht vom 16. Auf den 17. Oktober werden wir nie vergessen. Es ar bitter kalt, und ich weiss nicht, wie es den andern ging, aber ich fror jämmerlich. Wir hatten am frühen Morgen, bei dichtem Nebel, unsere Heimat verlassen. Ein Leiterwagen hatte uns samt unserem Gepäck zur Bahnhofsstation Volksgarten, in Czernowitz gebracht. Seither sassen wir auf unseren harten Bänken im Zug und waren steif von Bewegungslosigkeit. Ich hatte mein dünnes Mäntelchen an und, obwohl ich eine Strcikweste darunter trug, kroch die Kälte in meinen Körper und lähmte selbst meine schmerzlichen Gefühle über den Abschied von der Heimat. Aber das Schlimmste war, dass sich nun fast unbemerkt und ganz leise, ein neues Gefühl in meinem Innern bemerkbar machte. […] Es war die Angst”.

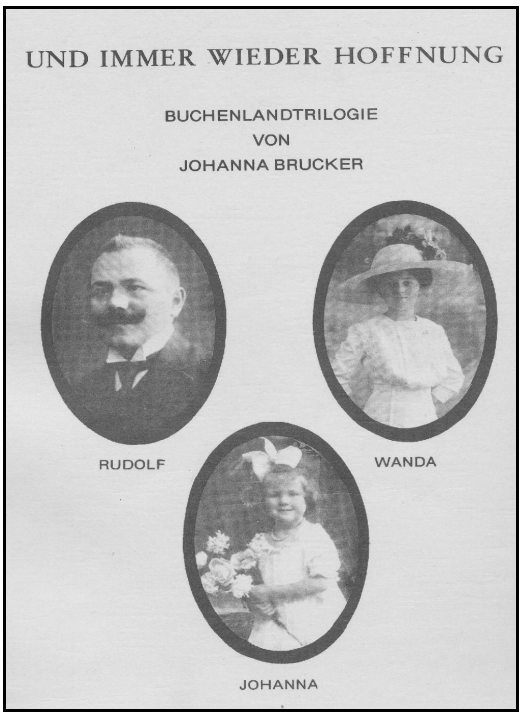
[12] Johanna Brucker, *Nachwort* [Postfață], în *op. cit.*, p. 400. În original: „(…) in diesen Jahren die Grundlage gelegt wurde zu allem, was annähernd bis in die heutigen Tage unser wirtschaftliches, technisches und kulturelles Leben ausmacht. Erst in den letzten Jahren hat sich ein struktureller Wandel vollzogen”.

[13] *Ibidem*, p. 400–401. În original: „Als ich mein Buch über die Kindheit und Jugend schrieb, hatte nur die Erinnerung an die Heimat Tröstliches gebracht und mich an der Seele gerührt. (…) Auf dem Weg von einer Herberge zur anderen haben sich die Leidenschaften gelegt, ich glaube den Seelenfrieden und letzten Endes ein gutes Zuhause gefunden zu haben, aber meine Heimat bleibt das Buchenland, das ich in meinem Herzen trage”.

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

Mie îmi doresc să-mi dea Domnul puterea (…) să pot duce crucea ce trebuie s-o port, să nu mi se pară prea grea şi să găsesc oameni care să mă ajute s-o duc. Lumii i-aş dori pace, dar mă tem că cer prea mult, am pierdut paradisul pe pământ, nu-i aşa?”[14]

Johanna Brucker se stingea din viaţă în 16 februarie 2002, la Viena, la vârsta de 85 de ani şi, odată cu ea, „se stinge o voce lirică bândă şi plină de sensibilitate, (…) cei care au cunoscut-o rămânând cu amintiri plăcute şi mai bogaţi sufleteşte”[15].

Coperta volumului *Und immer wieder Hoffnung. Eine Buchenlandtrilogie*, München, 1984.
Sursa: Biblioteca Asociaţiei Germanilor Bucovineni, Institutul „Bukowina”, Augsburg.

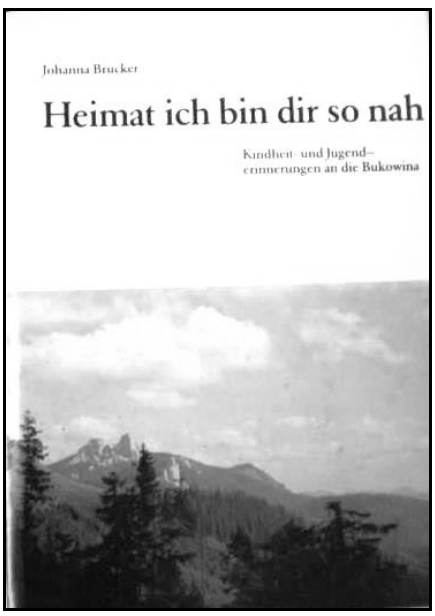
[14] *Ibidem*. În original: „Zum Schluss noch die Frage, was kann ich, aus meinem Lebenslauf gesehen, den Menschen zum Trost sagen? Ich könnte euch sagen: hängt euch auf oder erschiesst euch, denn diese Welt ist schlecht und wird es immer bleiben, oder nehmt irgendein Rauschgift, dann werdet ihr eine Welt erleben, die vielleicht einmal erträumt habt, aber ich möchte euch doch lieber sagen, verliert nicht die Geduld. Wenn euch gar arg von den Menschen mitgespielt wird, lauft ins Freie hinaus, geht auf eine Wiese oder in den Wald, oder wenn es aus welchem Grunde auch immer nicht geht, schafft euch ein Platzerl, wo ihr ausruhen und ausatmen könnt. Und Eines noch, verliert nicht das Vertrauen in das Gute, das Gott dennoch in den Menschen gelegt hat. Dieser bräuchte nur zu wählen. Für mich wünsche ich mir noch, dass Gott mir die Kraft schenken möge, (…) dass das Kreuz, das ich werde tragen müssen, nicht zu schwer werden mag und dass ich Menschen finde, die mir helfen, die Last zu tragen. Für die Welt möchte ich mir den Frieden wünschen, aber ich fürchte, das ist zu viel verlangt, das Paradies auf Erden haben wir verloren, oder?”.

[15] Luzian Geier, *Autoren-Nestorin gestorben*, în „Der Südostdeutsche”. Buchenland-deutsche Zeitung mit ständigen Berichten über die Südostdeutschen, über und aus Südost- sowie Osteuropa und über die Deutschen in aller Welt, 53. Jahrgang, Nr. 4 vom 20. April 2002, p. 8.

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)

Coperta volumului *Das Geheimnis. Der Sonnenhut. Zwei Erzählungen aus dem Buchenland*, Nürnberg, Helmut Preussler, 1982.
Sursa: https://www.booklooker.de/B%C3%BCcher/Angebote/autor=Johanna+Brucker.

Coperta volumului *Heimat ich bin dir so nah. Kindheit- und Jugenderinnerungen an die Bukowina*, Nürnberg, Helmut Preussler, 1977.
Sursa: https://www.booklooker.de/B%C3%BCcher/Angebote/autor=Johanna+Brucker.

BDD-A32718 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:59:51 UTC)